

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)

на тему: «Доходи місцевих бюджетів: оптимізація формування та резерви зростання»

Виконавець:

студент факультету фінансів та
банківської справи

Скопенко Владислав Олександрович _____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач

Кир'язова Т.О. _____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку соціально-економічних відносин в Україні пов'язаний з процесом фінансової децентралізації викликав необхідність збільшення та укріплення фінансової бази місцевих бюджетів, а також необхідність ряду проблем, пов'язаних зі збільшення фінансових ресурсів територіальних громад та покращенню рівня фінансової самостійності органів місцевого самоврядування.

На протязі останніх п'яти років в Україні відбулися значні системні та фундаментальні зміни у системі місцевого самоврядування, особливо у частині формування дохідної частини місцевих бюджетів, за рахунок збільшення розвиненості органів місцевого самоврядування, а також за рахунок зростання рівня самостійності місцевих бюджетів та збільшення власних доходів місцевих бюджетів.

Достатня кількість власних доходів місцевих бюджетів закріплює фінансову самостійність органів місцевого самоврядування, дозволяє їм активізувати господарську діяльність та інфраструктуру в відповідних територіальних громадах, а також виявляти та використовувати альтернативні джерела доходів місцевих бюджетів, що значно збільшує рівень фінансової спроможності адміністративно-територіальних одиниць.

Дослідженням окремих аспектів процесу формування та використання місцевих бюджетів займалися такі вітчизняні науковці, як Т.Г. Бондарчук, В.В. Валігура, О.Г. Волкова, І.С. Волохова, Т.О. Кізіма, О.П. Кириленко, Т.О. Кир'язова, Л.А. Ковальчук, В.І. Кравченко, Т.Ф. Куценко, І.О. Луніна, О.Б. Філімонова, О.Д. Щербань, С.І. Юрій та інші.

Метою дослідження є дослідження теоретичних та практичних засад формування доходів місцевих бюджетів в Україні, а також обґрунтування проблемних питань формування дохідної частини місцевих бюджетів та розробка напрямів підвищення їх ефективності.

Досягнення поставленої мети вирішувалось шляхом роз'яснення наступних завдань:

- дослідити економічний зміст та сутність доходів місцевих бюджетів;
- визначити механізм формування дохідної частини місцевих бюджетів;
- дослідити вплив процесу фінансової децентралізації на доходи місцевих бюджетів;
- провести моніторинг формування дохідної частини місцевих бюджетів в Україні;
- проаналізувати формування дохідної частини бюджету міста Одеса;
- провести оцінку впливу міжбюджетних трансфертів в частині формування доходів місцевих бюджетів;
- дослідити зарубіжний досвід формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації та можливості його імплементації в вітчизняну практику;
- визначити основні проблемні питання та запропонувати напрями підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів.

Об'єктом дослідження є процес формування доходів місцевих бюджетів в Україні.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі формування дохідної частини місцевих бюджетів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої у кваліфікаційної роботи мети застосовувалися наступні методи: комплексний та системний метод при визначенні теоретичних та практичних засад формування дохідної частини місцевих бюджетів, в межах якого використовувалися історичний метод, графічно-табличний метод, статистичні прийоми групування, методи синтезу, аналогії та діалектичний метод наукового пізнання, а також методи теоретичного та практичного узагальнення та фундаментального аналізу.

Інформаційно-аналітичною базою дослідження є законодавчі акти та нормативно-правові документи України. У кваліфікаційній роботі були використані звітні дані Державної Казначейської служби України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, департаменту фінансів Одеської міської ради, праці вітчизняних та зарубіжних вчених, монографії, посібники, наукова періодична література та інтернет-ресурси.

Структура та обсяг роботи. Робота складається з 80 сторінок друкованого тексту, містить 5 таблиць, 20 рисунків, перелік використаної літератури налічує 61 джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні засади формування доходів місцевих бюджетів»* розглянуто економічний зміст на сутність доходів місцевих бюджетів, визначено механізм формування дохідної частини місцевих бюджетів та досліджено вплив процесу фінансової децентралізації на формування доходів місцевих бюджетів.

У другому розділі *«Моніторинг дохідної частини місцевих бюджетів в Україні»* проведено моніторинг формування доходів місцевих бюджетів України та бюджету міста Одеса за останні п'ять років, а також проведено оцінку впливу міжбюджетних трансфертів в частині формування доходів місцевих бюджетів.

У третьому розділі *«Напрями підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів в Україні»* досліджено зарубіжний досвід формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації та можливості його імплементації в вітчизняну практику, а також визначено основні проблемні питання й недоліки та запропоновані напрями підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1. Встановлено, що у вітчизняній науковій літературі не існує чіткого та однозначного визначення «доходів місцевих бюджетів». Під доходами місцевих бюджетів визначають як «частину фінансових ресурсів держави, що, згідно з діючим законодавством є власними та закріпленими видами надходжень, що мобілізуються у фондах грошових коштів органів місцевого самоврядування за рахунок податкових, неподаткових видів доходів, надходжень від операцій з капіталом та до цільових фондів, коштів, виділених із інших бюджетів з метою забезпечення ефективного та якісного виконання власних та делегованих функцій та повноважень місцевої влади». Економічну сутність доходів місцевих бюджетів слід розглядати через призму функцій формування фондів фінансових ресурсів, розподілу й використання грошових коштів та контролю за використання вищенаведених фондів.

2. Визначення механізму формування доходів місцевих бюджетів дозволило дійти висновку, що він здійснюється на основі прямого розрахунку із застосуванням коефіцієнту відносної податкової спроможності відповідного місцевого бюджету. Методами механізму формування доходів місцевих бюджетів є бюджетне регулювання та бюджетне вирівнювання, яких слід дотримуватися враховуючи етапи планування, мобілізації фінансових ресурсів та складання звітності про виконання місцевих бюджетів.

3. Досліджено вплив процесу фінансової децентралізації на місцевих бюджетів за допомогою принципів формування їх дохідної частини, а саме: принципів передачі повноважень, бюджетного регулювання, фінансового вирівнювання, обґрунтованості, субсидіарності, фіскального федералізму, фінансової самостійності та територіальної прив'язки. Процес фінансової децентралізації має призвести до такого стану організації бюджетних відносин, завдяки якому територіальні громади будуть здатні самостійно розвиватися та забезпечувати соціальну-економічну безпеку місцевих бюджетів.

4. Моніторинг дохідної частини місцевих бюджетів за період 2016-2020 року дає змогу зробити висновок, що рівень самостійності місцевих бюджетів з кожним роком зростає. Це стало можливим завдяки процесу фінансової децентралізації, який призвів до значного збільшення власних надходжень місцевих бюджетів та зменшення рівня дотаційності територіальних громад. Проаналізувавши структуру доходів місцевих бюджетів, було визначено, що місцеві бюджети у своїй більшості складаються з податкових надходжень, а найбільш бюджетоутворюючими податками стали податок на доходи фізичних осіб та місцеві податки та збори (податок на майно, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір).

5. Аналіз формування дохідної частини місцевих бюджетів міста Одеса показав, що за останні п'ять років зменшилась частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів, що свідчить про позитивні наслідки процесу фінансової децентралізації в Україні. У порівнянні власних надходжень місцевих бюджетів на одного мешканця серед бюджетів інших міст, які є також обласними центрами

України, бюджет міста Одеси займає високі позиції, але незважаючи на це, значно уступає іншим крупним та розвиненим містам країни, що обумовлено високим рівнем корумпованості в приватній сфері, особливо у виплаті заробітної плати найманим працівникам та у веденні роздрібною торгівлі дрібними товаровиробниками.

6. Встановлено, що за останні п'ять років у структурі місцевих бюджетах України та в бюджеті міста Одеса значно зменшилась частка міжбюджетних трансфертів, що свідчить про покращення рівня фінансової самостійності органів місцевого самоврядування та про зменшення трансфертної залежності. У структурі міжбюджетних трансфертів переважають субвенції на соціальний захист, освіту та охорону здоров'я. У 2020 році спостерігалось значне зменшення обсягу міжбюджетних трансфертів, що було спричинено зменшенням медичної субвенції, так як у II кварталі заклади охорони здоров'я перейшли на фінансування з Національної служби здоров'я України.

7. Досліджено зарубіжний досвід формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації та можливості його імплементації у вітчизняну практику. Так досвід формування дохідної частини місцевих бюджетів показав, що важливу роль у процесі демократизації та трансформації суспільства значно збільшується рівень зацікавленості місцевих органів влади до більш ефективного формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів. Саме, збільшення надходжень від сплати місцевих податків та зборів у структурі надходжень місцевих бюджетів має призвести до підвищення рівня фінансової та податкової спроможності територіальних громад. Міжбюджетні трансферти мають бути направлені тільки на соціальні потреби, через надання субвенцій з цільовим призначенням, а поточні повноваження мають виконуватися виключно власними коштами місцевих бюджетів.

8. Основними проблемними питаннями та недоліками при формуванні доходів місцевих бюджетів є: концентрації всіх основних податків на державному рівні; незначна частка неподаткових надходжень, що значно зменшує доходи місцевих бюджетів; високий рівень корумпованості органів виконавчої влади в територіальних громадах та в цілому в державних органах; неякісне бюджетне планування; нераціональне використання бюджетних коштів; низький рівень кваліфікації органів місцевої влади, які приймають рішення з приводу формування та виконання місцевих бюджетів тощо. Задля вирішення даних проблем були запропоновані напрями підвищення ефективності формування дохідної частини місцевих бюджетів, задля забезпечення системного та комплексного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, а також для підвищення рівня фінансової спроможності місцевих бюджетів. Серед основних напрямів можна виділити: збільшення переліку місцевих податків і зборів, переведення податку на доходи фізичних осіб до складу місцевих податків, чітке розмежування повноважень між всіма ланками бюджетної системи країни, удосконалення механізму надання міжбюджетних трансфертів, підвищення результативності у сфері управління власністю територіальних громад.

АНОТАЦІЯ

Скопенко В.О. «Доходи місцевих бюджетів: оптимізація формування та резерви зростання»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа та страхування»

Одеський національний економічний університет – Одеса, 2021

У роботі розглянуто економічний зміст та сутність доходів місцевих бюджетів та описано механізм формування дохідної частини місцевих бюджетів.

Проаналізовано доходи місцевих бюджетів в Україні та доходи бюджету міста Одеса, а також проведено оцінку впливу міжбюджетних трансфертів в частині формування місцевих бюджетів.

Досліджено зарубіжний досвід формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації та можливості його імплементації в вітчизняну практику, а також обґрунтовані проблемні питання та запропоновані напрями підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів в Україні.

Ключові слова: доходи місцевих бюджетів, місцеві бюджети, органи місцевого самоврядування, формування дохідної частини місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти, фінансова децентралізація.

ANNOTATION

Skopenko V.O. "Local budget revenues: optimization of formation and growth reserves"

Qualification work for a bachelor's degree in "072 Finance, Banking and Insurance"
Odessa National Economic University - Odessa, 2021

The paper considers the economic content and essence of local budget revenues and describes the mechanism of formation of the revenue side of local budgets.

Revenues of local budgets in Ukraine and revenues of the budget of the city of Odessa are analyzed, and also the influence of interbudgetary transfers concerning formation of local budgets is carried out.

The foreign experience of forming the revenue part of local budgets in the conditions of financial decentralization and the possibility of its implementation in domestic practice is studied, as well as the problematic issues are substantiated and the directions of increasing the efficiency of local budget revenues in Ukraine are suggested.

Key words: revenues of local budgets, local budgets, local governments, formation of the revenue part of local budgets, intergovernmental transfers, financial decentralization.